Journal of Theory & Practice in Curriculum
Vol.5 (3); 2015,65-78

دو فصلنامهٔ **نظریه و عمل در برنامهٔ درسی**
سال سوم، شمارهٔ ۵، بهار و تابستان ۱۳۹٤، ٦۵-۷۸

میزان انطباق برنامهٔ درسی قصد شده و اجرا شدهٔ پیش از دبستان

A Study of correspondence between Intended and Implemented Curricula of pre- primary school

عبدالحمید رضوی[۱]، خدیجه گرجی پشتی[۲]

چکیده: پژوهش حاضر، میزان انطباق بین دو برنامهٔ درسی قصد شده و اجرا شده در دورهٔ پیش از دبستان را مورد مطالعه و بررسی قرار داده است. روش تحقیق مورد استفاده، توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعهٔ مورد مطالعه مربیان مراکز پیش‌دبستانی غرب استان مازندران در سال ۱۳۸۸ بودند، ۱۲۲ نفر از نمونه‌های پژوهش به صورت تصادفی خوشه‌ای از شهرهای عباس‌آباد، چالوس، تنکابن و رامسر انتخاب شدند. داده‌های مورد نیاز بر اساس مطالعه و تحلیل اسناد مربوط به برنامه‌های پیش از دبستان و راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دورهٔ پیش‌دبستانی مصوّب سال ۱۳۸۷ شورای عالی آموزش و پرورش و اجرای پرسشنامهٔ بسته پاسخ پنج درجه‌ای لیکرت گردآوری شد. این پرسشنامه، برنامهٔ درسی در حال اجرا در سه بُعد اهداف، فعالیت‌ها و روش‌های ارزشیابی در دوره را از نظر مربیان می‌سنجد. اعتبار پرسشنامه با استناد به مطالب موجود در راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دورهٔ پیش‌دبستانی و تأیید دو نفر از اساتید (ضریب کاپا) و نیز اجرای آزمایشی آن بر روی نمونه‌ای از جمعیت مورد مطالعه تأیید شد. همچنین ضریب پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرانباخ ۰/۹۱ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی و آزمون تی تک متغیره استفاده شده است. نتایج نشان دهندهٔ این است که بین اهداف، فعالیت‌ها و روش‌های ارزشیابی در برنامهٔ درسی قصد شده با برنامهٔ درسی در حال اجرا تا حدودی انطباق وجود دارد. بررسی مقایسه‌ای بین نظرات پاسخگویان در تحقق اهداف نشان می‌دهد که بیشترین میزان تحقق اهداف مربوط به «حیطهٔ شناختی» و کمترین تحقق اهداف مربوط به «حیطهٔ عاطفی» می‌باشد. همچنین در مورد فعالیت‌های اجرا شده توسط مربیان، فعالیت‌های شعر و سرود، نقّاشی، قصّه، بحث گروهی و بازی به ترتیب اولویت، بیشترین فعالیت به کار گرفته شده است. در مورد چگونگی ارزشیابی توسط مربیان در برنامهٔ اجرا شده ارزشیابی به روش مشاهده (٤٦ درصد)، ارزشیابی به روش شفاهی (٤۵ درصد) و ارزشیابی به روش مستمر (۹ درصد) بیشتر از دیگر روش‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

واژگان کلیدی: برنامهٔ درسی قصد شده، برنامهٔ درسی اجرا شده، دورهٔ پیش‌دبستانی

A. Razavi (Ph.D.) ,Kh. Gorji Poshti

Abstract The goal of current study was to investigate the consistency of intended curriculum with implemented curriculum at the preprimary level. The research method was survey study. The population included 258 preschool teachers of west of Mazandaran in 2009 that 122 samples randomly selected from Abas Abad, Chaloose, Tonekabon and Ramsar cities. Measuring tool was researcher-made questionnaire consists of 29 statements with Likert five points Scale. This questionnaire measured the implemented curriculum from the aspects of goals, activities and methods in evaluation. Face validity of the questionnaire has been investigated through the current issues in curriculum plan and educational activities of preschool and 2 professors been confirmed. The reliability of the questionnaire was found 0/91. Analyzing the data has been done by using descriptive statistics (mean, standard deviation and column diagram drawing) and inferential statistics (paired T test). Results showed that from the point of view of preschool centers' teachers, there was a somehow conformity among goals, activities and evaluating methods in intended curriculum with implemented curriculum. Comparative investigation among respondents'ideas in getting the goals showed that most amount of reching goals was related to cognitive aspect with average point of 21/39 and the least amount of getting the goals was related to emotional aspect with average point of 8/22. Also in implemented activities, poems and signing, drawing, storytelling, group discussion and playing respectively are the most done activities by teachers. About how to evaluate by teachers in implemented curriculum, observation (%46), oral evaluation (%45) and continuous evaluation (%36) were the most applied methods.

Key Words: Intended curriculum, Implemented curriculum, Preschool level.

۱. استادیار پژوهشگاه مطالعات آموزش‌وپرورش نویسنده مسئول . رایانامه: abdolhamid.razavi@gmail.com
۲. کارشناس ارشد آموزش پیش‌دبستانی
تاریخ دریافت مقاله،۱۳۹۳/۱۰/۱۹، تاریخ پذیرش:۱۳۹٤/۰۳/۲۷

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]
[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

مقدمه

برنامهٔ درسی شامل فرصت‌های یادگیری و کلیهٔ تجاربی است که با نظارت و مسئولیت آموزشی نظام آموزشی (یا مدرسه) و به منظور ایجاد تغییر مطلوب در دانش‌ها و نگرش‌های فراگیران طراحی و اجرا می‌شود و عملکرد آن مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (احمدی،۱۳۷٦:۱۲).

در فرایند طراحی، تولید و اجرای برنامهٔ درسی معمولاً سه نوع برنامهٔ درسیِ: قصد شده(۱)، اجراشده(۲) و کسب‌شده(۳) استفاده می‌شود. «برنامهٔ درسی قصد شده» به آرمان‌ها، هدف‌ها، محتوا، روش‌های یاددهیـ یادگیری و شیوه‌های ارزشیابی پیشرفت یادگیری در یک برنامهٔ درسی اشاره می‌کند. برنامهٔ درسی قصد شده توسط کارشناسان و برنامه ریزان تهیه و تولید شده و در سطح ملی یا نظام آموزشی به مدارس تجویز می‌شود (روبیتایل و همکاران[٤]،۱۹۹۳). «برنامهٔ درسی اجرا شده»، به فعالیت‌های واقعی و عملی در حال انجام در مدارس اطلاق می‌شود. این برنامه در سطح کلاس درس است و در واقع تفسیر و برداشتی از برنامهٔ درسی قصد شده توسط معلمان است که با توجه به تجربه و اعتقاد آن‌ها در کلاس درس به اجرا درمی‌آید (اشمیت و همکاران[٥]،۱۹۹۷). «برنامهٔ درسی کسب شده» در واقع یادگیری‌هایی است که از طریق به اجرا درآمدن برنامهٔ درسی در مجموعه دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های دانش آموزان به وجود می‌آید (مونیکا[٦]، ۲۰۰۳).

در نظام آموزشی ایران یکی از دوره‌های آموزشی که طی سال‌های مختلف گاه به طور رسمی و گاه غیر رسمی به عنوان بخشی از نظام آموزشی طراحی و اجرا شده است را به عنوان "دورهٔ پیش‌دبستانی "می‌شناسیم. بر اساس تحقیقات جدید، سریع‌ترین دوران رشد و یادگیری به سال‌های اولیهٔ کودکی و خردسالی برمی‌گردد. از این رو لازم است توجه کنیم که در موقعیتی مناسب یعنی زمانی که برخوردهای محیطی بیشترین

1 -Intended curriculum
2 -Implemented curriculum
3 -Attained curriculum
4 -Robitaille. D.F.et al
5 -Schmidt, M.H. et al
6 - Monica,J

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

تأثیر را در شکوفایی استعدادهای ذاتی کودک می‌گذارد، به کار آموزش و تربیت اهتمام ورزیم. چرا که این مرحله دوران حساسی در رشد انسان است. (مک گرا،۱۹۷۷). (انجلیا اینگ، ترجمهٔ سلیمان پور،۷:۱۳۸٤). بسیاری از روانشناسان بر این باورند که سال‌های آغازین زندگی کودک یکی از مهم‌ترین دوره‌های رشد او است. بیشتر آنچه در این دوران رخ می‌دهد به طور اساسی، بر رشد بعدی کودک اثرگذار است. در واقع اهمیت آموزش پیش‌دبستانی برای ایجاد بهزیستی کودکان به طور فزآینده‌ای در طول چند دههٔ گذشته مورد تأکید قرارگرفته است. چرا که اساس شخصیت فرد در دورهٔ پیش‌دبستانی شکل می‌گیرد. ارائهٔ آموزش‌های اثر بخش در این دوران برای رشد بعدی کودک از اهمیت حیاتی برخوردار است. (طالب‌زاده نوریان،۱٦:۱۳۸۵).

در جمع‌بندی کلی از پژوهش‌های انجام‌گرفته با موضوع برنامه‌های قصد شده و اجراشده، می‌توان نتیجه گرفت که پژوهش‌های پیشین بیشتر در زمینهٔ آموزش علوم یا قرآن و یا علوم اجتماعی بوده‌اند، ولی تقریباً همگی به دورهٔ ابتدایی مربوط‌اند. از آن جمله می‌توان به پژوهش‌های صداقت (۱۳۷۵)، امام‌جمعه (۱۳۷۷)، رهبری نژاد (۱۳۷۷)، رهبری نژاد (۱۳۷٦)، حامدی خواه (۱۳۷۷)، شعبانی (۱۳۸۷)، فیروزی (۱۳۸۹) اخلاقی (۱۳۸۵)، مفتخر (۱۳۸۷) و کاظم‌پور (۱۳۸۳) اشاره نمود.

اما از سوی دیگر نتیجهٔ مطالعات مربوط به دورهٔ پیش‌دبستانی نشان می‌دهد که آموزش و پرورش در دورهٔ پیش از دبستان برای رشد کلی و همه جانبهٔ کودک از جمله رشد قوای جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی اهمیت بسزایی دارد (مفیدی ۱۳۸٤، زرین ۱۳۸۰، کافمن ۱۹۹۷، هاسدن ۲۰۰۱) و می‌تواند بر عملکردهای اجتماعی، ادراکی، تحصیلی، رفتاری کودکان تأثیرگذار باشد. (مارتینز، ۲۰۰٦ و فلاح ۱۳۷٦). همچنین نتیجهٔ مطالعات فرشاد. (فرشاد،۱:۱۳۸٦)، کیانی (کیانی،۱۳۸۸: ٤٥)، رحمان نتایج (رحمان نتاج،۵۰:۱۳۸۸)، میدانی پور (میدانی پور،۱:۱۳۸۰)، دهستانی اردکانی (دهستانی اردکانی، ۱۳۸٦: ۱)، پاکاریان (پاکاریان،۱:۱۳۷٦)، یزدان دوست (یزدان دوست، ۱:۱۳۸۵)، فلاح (فلاح، ۱:۱۳۷٦)، کرامتی (کرامتی، ۱٤۹:۱۳۸۵)، کریمی (کریمی، ۱۳۸۵: ۱۲)، مولایی. (مولایی، ۱:۱۳۸۲)، کامکار (کامکار، ۱:۱۳۸۱)، نوروز زاده (نوروز زاده، ۹۹:۱۳۷۳) و مفیدی (مفیدی، ۱۳۸٤: ۲۹) همگی بر تأثیر مثبت آموزش در دورهٔ پیش از دبستان بر پیشرفت تحصیلی و رشد اجتماعی و سازگاری دانش آموزان در دوره‌های بعدی زندگی و به ویژه در دورهٔ ابتدایی تأکید دارند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

به لحاظ چنین اثرات مهمی امروزه آموزش و پرورش در دورهٔ پیش از دبستان، بیش از هر زمان دیگر، از ضرورت و اهمیت و حساسیت برخوردار است؛ بنابراین کار با کودکان، مربّیان و والدین در سطوح مختلف پیش از دبستان، نیاز به تهیهٔ برنامه‌های کیفی و غنی، سرپرستی، نظارت و مدیریت دقیق و علمی دارد و باید مورد توجه قرار گیرد. (مفیدی،۱۳۷٦:۵).

برای دستیابی به این اهداف، نظارت بر برنامه‌های در حال اجرا ضروری به نظر می‌رسد. عدم نظارت بر اجرای آن‌ها این امکان را بوجود می‌آورد تا دریابیم که چه اندازه میان برنامه قصد شده و اجرا شده در سه محور اصلی برنامه، یعنی هدف‌ها، فعالیت‌ها و روش‌های ارزشیابی هماهنگی و هم‌خوانی وجود دارد و در این میان مشکلات و عدم تعادل در دو برنامهٔ یاد شده کدام است؟ برای شناسایی نقاط قوّت و ضعف یک برنامهٔ درسی ضروری است که با روشی نظام‌مند و همزمان در مرحله اجرای سراسر، سه برنامهٔ قصد شده، اجراشده و کسب‌شده ارزشیابی شوند. مسلماً، نتایج این‌گونه ارزشیابی‌های جامع و همه سو نگر، اطلاعاتی مناسب برای برنامه‌ریزان درسی، مدیران و معلمان فراهم می‌آورد تا بتوانند برای اصلاح و بهبود برنامه در زمینه‌های گوناگون تصمیم‌گیری کنند. (احمدی، ۱۳۸٦:۵۲).

کوامومیشل[1] در سال ۲۰۰۸ در تحقیق خود تحت عنوان «ارزشیابی کیفیت آموزش و پرورش پیش از دبستان، نقش برنامهٔ درسی و نتایج تعامل مربی با کودک» به این نتایج دست‌یافت: آموزش پیش‌دبستانی بازده مثبت فراوانی برای کودکان، خانواده و جامعه در بردارد؛ نتایج تحقیق حاکی از آن است که مزایای دراز مدت چنین آموزشی حاصل کیفیت بالای برنامه‌های مربوط به این دوره آموزشی است: الف.توسعهٔ استانداردهای آموزش پیش‌دبستانی برای کودکان. ب. آموزش آگاهانه با استفاده از برنامهٔ درسی مبتنی بر معیار و مناسب با رشد و تکامل کودک. ج. آموزش معلمان و پیشرفت حرفه‌ای کادر آموزشی (میشل،۲۰۰۸: ۱۱٤).

چگونگی تأثیر آموزش در سال‌های قبل از دبستان و لزوم توجه به آن، از ابعاد گوناگون مورد نظر محققان و صاحب‌نظران بوده است؛ به طوری‌که هر یک در مطالعات و بررسی‌های خود، از جنبه‌های خاص به مسئلهٔ مورد نظر توجه کرده و به آن

1- Kuamoo, Michelle

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

پرداخته‌اند، با توجه به تأثیر آموزش‌های قبل از دبستان در ابعاد گوناگون رشد، این مسئله را ایجاد می‌کند که این برنامه‌ها با چه کیفیت و روشی اجرا می‌شود. با توجه به اهمیت آموزش در این دورهٔ زمانی، پژوهش حاضر برای بررسی میزان انطباق برنامهٔ درسی قصد شده با برنامهٔ در حال اجرای دورهٔ پیش از دبستان از طریق آزمون سه فرضیهٔ زیر انجام‌گرفته است:

۱- بین اهداف برنامهٔ درسی قصد شده، (در حیطه‌های روانی – حرکتی، شناختی، عاطفی) در دورهٔ پیش‌دبستانی با برنامهٔ درسی در حال اجرا تفاوت دارد.

۲- بین فعالیت‌های دورهٔ پیش‌دبستانی در برنامهٔ درسی قصد شده با فعالیت‌های دورهٔ پیش‌دبستانی در حال اجرا تفاوت وجود دارد.

۳- بین روش‌های ارزشیابی در برنامهٔ درسی قصد شده در دورهٔ پیش‌دبستانی با روش‌های ارزشیابی در حال اجرا تفاوت وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

مطالعهٔ حاضر با توجه به ماهیت، هدف و سؤالات تحقیق به روش توصیفی[1] و از نوع پیمایشی[2] انجام گرفت.

جامعه آماری این پژوهش کلیهٔ ۲۵۸ مربی شاغل در مراکز پیش‌دبستانی غرب استان مازندران در سال ۸۹–۱۳۸۸ بودند؛ و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای تعداد ۱۲۲ مربی شاغل در مناطق غرب استان مازندران (چالوس، عباس‌آباد، تنکابن و رامسر) که به شکل‌های قراردادی و رسمی در نوبت‌های صبح و عصر در مراکز پیش‌دبستانی در سال تحصیلی ۸۹–۱۳۸۸ مشغول به کار بوده‌اند، انتخاب شدند.

در پرسشنامه علاوه بر تدوین سؤالاتی در مورد اطلاعات عمومی پاسخ‌دهندگان، سؤالاتی با استناد به اهداف (حیطه‌های حرکتی، شناختی و عاطفی)، فعالیت‌ها و شیوه‌های ارزشیابی در دورهٔ پیش‌دبستانی که در راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دورهٔ پیش‌دبستانی مصوّب سال ۱۳۸۷ شورای عالی آموزش و پرورش شامل ۹ سؤال در زمینهٔ تحقق اهداف ۱۲ سؤال در مورد فعالیت‌ها و ۸ سؤال در مورد شیوه‌های ارزشیابی این دوره طراحی شد.

1- Discriptive
2- Survey

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

روایی محتوایی ابزار با استفاده از نظر دو نفر از کارشناسان ارشد پیش‌دبستانی و دو نفر از اعضای هیئت‌علمی پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش با استفاده از ضریب کاپا[1] محاسبه شد. بدین طریق که مصوّبه شورای عالی آموزش و پرورش (راهنمای آموزشی) و پرسشنامه پژوهش به‌طور جداگانه در اختیار داوران قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد تا در یک جدول تعیین کنند که در یک‌میزان بندی سه‌درجه‌ای[2] (ضعیف، متوسط و خوب) تا چه میزان سؤالات پرسشنامه با محتوای راهنمای آموزشی انطباق دارد. پس از تشکیل جدول دوبعدی ازنظرت ایشان ضریب توافقی[3] و ضریب کاپا محاسبه شد و معنی‌دار بود (جدول ۱).

جدول (۱) محاسبه ضریب کاپا برای ابزار پژوهش

	مقدار	خطای معیار	مقدار t	سطح معنی‌داری
ضریب توافق کاپا	۰/٤۲۹	۰/۱۳۱	۳/۳۳	۰/۰۰۱

برای محاسبهٔ پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب پایایی به‌دست‌آمده (۰/۹۱) به دست آمد.

برای اطمینان از آگاهی مربیان از محتوای برنامه قصد شده دورهٔ پیش‌دبستانی، بوکلت[4] آموزشی (نشریات چند برگی) حاوی اهداف و برنامه‌های دوره، طراحی شد و در اختیار آنان قرار گرفت. در بعضی از مراکز امکان اجرای گروهی پرسشنامه فراهم بود و در بقیه موارد پرسشنامه به‌صورت فردی اجرا شد.

به منظور تجزیه‌وتحلیل داده‌های به دست آمده، از شاخص‌های میانگین، انحراف استاندارد، نمودار ستونی و نیز از آزمون آماری تی جفت شده (وابسته، تک متغیره) استفاده شد.

1 .Cohen's kappa
2 .scale
3 .Crosstabs' ordinal-by-ordinal measures
4 . Booklet

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

یافته‌های تحقیق

فرضیه اول:

بین اهداف برنامهٔ درسی قصد شده (در حیطه‌های روانی حرکتی، شناختی، عاطفی) در دورهٔ پیش‌دبستانی با برنامهٔ درسی در حال اجرا تفاوت وجود دارد.

جدول (۲): مقایسه اهداف کلی برنامه قصد شده و اجراشده

شاخص / گروه	میانگین	انحراف استاندارد	t بحرانی	t مشاهده‌شده	درجه آزادی	سطح معناداری
برنامه قصد شده	۲۷	(نمره ثابت جهت مقایسه)۰	۲/۵۷۶	۱۱/۶۰	۱۲۱	۰/۰۰۰
برنامه اجراشده	۳۷/۹۶۷۲	۱۰/٤٤				

همان‌گونه که در جدول (۲) دیده می‌شود میانگین ارزشیابی از اهداف کلی در برنامه قصد شده با تعداد ۹ سؤال در پرسشنامه بر اساس لیکرت ۵ درجه‌ای و میانگین ۳ و اجراشده به ترتیب ۲۷، ۳۷/۹۶ است انحراف معیار بین نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد برنامه اجراشده نسبتاً زیاد (SD= ۱۰/٤٤) که این اختلاف معنادار است.

جدول (۳) مقایسه اهداف روانی حرکتی برنامهٔ درسی قصد شده و اجراشده

شاخص / گروه	میانگین	انحراف استاندارد	t بحرانی	t مشاهده‌شده	درجه آزادی	سطح معناداری
برنامه قصد شده	٦	(نمره ثابت جهت مقایسه)۰	۲/۵۷۶	۱۹/٦۷٦	۱۲۱	۰/۰۰۰
برنامه اجراشده	۸/۳٤	۱/۳۱				

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

با توجه به جدول (۳) میانگین ارزشیابی از اهداف روانی- حرکتی برنامهٔ درسی قصد شده و برنامه اجراشده به ترتیب ٦، ۸/۳٤ است که این اختلاف معنادار است.

جدول (٤): مقایسه اهداف شناختی قصد شده و اجراشده

شاخص / گروه	میانگین	انحراف استاندارد	t بحرانی	t مشاهده‌شده	درجه آزادی	سطح معناداری
برنامه قصد شده	۱۵	(نمره ثابت جهت مقایسه)۰	۲/۵۷٦	۷/۲۲۷	۱۲۱	۰/۰۰۰
برنامه اجراشده	۲۱/۳۹	۹/۷۷				

همان‌طوری که در جدول (٤) دیده می‌شود میانگین ارزشیابی از اهداف شناختی برنامهٔ درسی قصد شده و برنامهٔ درسی اجراشده به ترتیب ۱۵، ۲۱/۳۹ است انحراف معیار بین نظرات پاسخ‌دهندگان نسبتاً زیاد (ST= ۹/۷۷) که این اختلاف معنادار است بنابراین ازنظر مربیان میان گروه بین اهداف شناختی قصد شده و اجراشده تفاوت وجود دارد.

جدول (۵): مقایسه اهداف عاطفی برنامهٔ درسی قصد شده و اجراشده

شاخص / گروه	میانگین	انحراف استاندارد	t بحرانی	t مشاهده‌شده	درجه آزادی	سطح معناداری
برنامه قصد شده	٦	(نمره ثابت جهت مقایسه)۰	۲/۵۷٦	۱۷/۵۰۱	۱۲۱	۰/۰۰۰
برنامه اجراشده	۸/۲۲	۱/٤۰۷				

با توجه به جدول (۵) میانگین ارزشیابی از اهداف عاطفی برنامهٔ درسی قصد شده و برنامهٔ درسی اجراشده به ترتیب ۸/٦،۲۲ است که این اختلاف معنادار است؛ بنابراین ازنظر مربیان بین اهداف عاطفی قصد شده و اجراشده تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

فرضیه دوم:

بین فعالیت‌های دورهٔ پیش‌دبستانی و روش اجرای آن در برنامهٔ درسی قصد شده با برنامهٔ درسی در حال اجرا تفاوت وجود دارد.

جدول (٦): مقایسه تفاوت فعالیت‌های قصد شده و اجراشده

شاخص / گروه	میانگین	انحراف استاندارد	t بحرانی	t مشاهده‌شده	درجه آزادی	سطح معناداری
برنامه قصد شده	٣٦	(نمره ثابت جهت مقایسه)٠	٢/٥٧٦	١٥/٧٥٤	١٢١	٠/٠٠٠
برنامه اجراشده	٥٠/١٩	٩/٩٥				

با توجه به جدول (٦) میانگین ارزشیابی از فعالیت‌های برنامهٔ درسی قصد شده و برنامهٔ درسی اجراشده به ترتیب ٣٦، ٥٠/١٩ است که این اختلاف معنادار است؛ بنابراین بین فعالیت‌های قصد شده و اجراشده تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه سوم:

بین روش‌های ارزشیابی برنامهٔ درسی قصد شده در دورهٔ پیش‌دبستانی با روش‌ها ارزشیابی در حال اجرا تفاوت وجود دارد.

جدول (٧): مقایسه تفاوت روش‌های ارزشیابی برنامهٔ درسی قصد شده و اجراشده

شاخص / گروه	میانگین	انحراف استاندارد	tبحرانی	t مشاهده‌شده	درجه آزادی	سطح معناداری
برنامه قصد شده	٢٤	(نمره ثابت جهت مقایسه)٠	٢/٥٧٦	١٥/١٨٠	١٢١	٠/٠٠٠
برنامه اجراشده	٣٠/٤٠	٤/٦٦				

همان‌گونه که در جدول (٧) دیده می‌شود میانگین ارزشیابی از برنامهٔ درسی قصد شده و برنامه اجراشده به ترتیب ٢٤، ٣٠/٤٠ است که این اختلاف معنادار است؛ بنابراین

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

ازنظر مربیان بین روش‌های ارزشیابی در برنامهٔ درسی قصد شده و برنامه اجراشده تفاوت معنی‌دار وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

برنامه‌های هدفمند آموزش دورهٔ پیش از دبستان تجاربی فعال و نافذ در جهت رشد هوشی، زبانی، جسمی و اجتماعی کودک فراهم ساخته و قادر خواهد بود محرومیت ناشی از کمبودهای محیط خانه را جبران نماید و در بارور ساختن استعدادهای همه‌جانبهٔ آن‌ها مفید باشد؛ بخش اعظم چنین قابلیت‌هایی وابسته به چگونگی دستیابی به کیفیت مطلوب برنامه‌های آموزشی طراحی‌شده برای این دوران است. لذا توسعه استانداردهای آموزش پیش‌دبستانی و آموزش آگاهانه با استفاده از بهره‌گیری از برنامه‌های درسی متناسب و مبتنی بر مراحل رشد و تکامل کودک، آموزش معلمان و کمک به پیشرفت حرفه‌ای و ارزشیابی، چگونگی و نتایج دستیابی به این اهداف ضروری بوده و روشن گر اهمیت مقاصد این تحقیق است که تا چه اندازه برنامهٔ درسی قصد شده در دورهٔ پیش از دبستان با برنامهٔ درسی در حال اجرا انطباق وجود دارد.

نتایج پژوهش نشان داد که از دیدگاه مربیان اهداف کلی برنامهٔ درسی قصد شده با برنامهٔ درسی در حال اجرا در دورهٔ پیش از دبستان تطابق وجود دارد. نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، با یافته‌های زرین (۱۳۸۰) و هاسدن (۲۰۰۱) هم‌خوانی و مطابقت دارد. زرین (۱۳۸۰) و رحمان نتایج (۱۳۸۸) در نتایج خود نشان دادند ازنظر مربیان و مدیران مراکز آمادگی، اهداف و فعالیت‌های از پیش تعیین‌شده دوره آمادگی و پیش‌دبستانی در چهار بُعد جسمی، حرکتی، عاطفی، شناختی و اجتماعی به میزان زیادی تحقق‌یافته است. هاسدن (۲۰۰۱) نیز درنتیجهٔ تحقیقات خود عنوان کرده است که فعالیت‌ها و برنامه‌های مراکز کودکستانی به‌گونه‌ای بوده است که توانسته است اهداف و مهارت‌های شناختی، اجتماعی و عاطفی و فیزیکی را در کودکان پرورش دهد. کافمن (۱۹۹۷) نیز در یافته‌هایی خود، تأثیر برنامه‌های پیش‌دبستانی را در رشد مهارت‌های ارتباطی و همکاری با گروه را بیان داشته است که خود نشان‌دهندهٔ این مسئله است که برنامه‌های اجراشده به‌خوبی از برنامه‌های قصد شده الهام گرفته است و رشد مهارت‌های ارتباطی و همکاری با گروه، در واقع بُعدی از حیطه عاطفی را شامل می‌شود.

همچنین ملاحظه شد بین فعالیت‌های برنامهٔ درسی قصد شده با فعالیت‌های برنامهٔ درسی در حال اجرا هماهنگی وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش زرین (۱۳۸۰)، یزدان دوست (۱۳۸۵) و رحمان نتایج (۱۳۸۸) مورد تأیید قرار می‌گیرد. آن‌ها

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

نیز نشان داده‌اند که بین روش‌های آموزشی در دورهٔ پیش از دبستان با روش‌های مصوّب درصد بسیار زیادی انطباق وجود دارد. اگرچه در پژوهش حاضر بین فعالیت‌های قصد شده و در حال اجرا انطباق وجود دارد اما در به‌کارگیری فعالیت‌هایی چون آزمایش، فناوری نوین، گردش علمی که نیاز به تجهیزات و وسایل است مربیان در کلاس درس کمتر از آن‌ها استفاده نموده‌اند. نتایج پژوهش فرشاد (۱۳۸٦) به نتایج حاضر بسیار شباهت دارد و یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مربیان روش‌های قصه، شعر، بازی و نقاشی را به‌خوبی و مطابق با اهداف به کار می‌گیرند.

از سوی دیگر بر اساس نتایج به‌دست‌آمده بین روش‌های ارزشیابی برنامهٔ درسی قصد شده و برنامهٔ درسی در حال اجرا در دورهٔ پیش از دبستان تطابق وجود دارد. پژوهشی که توسط کیانی (۱۳۸۸) انجام شد نشان می‌دهد که جهت ارزشیابی از پیشرفت کودکان بر اساس برنامه‌ریزی چندبعدی و روش واحد کار در آموزش و پرورش پیش از دبستان، استفاده از روش‌های چندگانه ارزشیابی (تنوع ابزارها) پاسخ‌گویی نیازهای کودکان است که ازاین‌جهت با تحقیق حاضر هم‌خوانی دارد. پژوهشی که توسط انجمن ملی آموزش کودکان (۲۰۰٤) انجام شد نیز نشان داد که ارزیابی مناسب و معتبر باید بخش اساسی از تمامی برنامه‌های مربوط به کودکان باشد و برای سنجش توانایی‌ها، پیشرفت و نیازهای کودکان از روش‌های در ارزیابی استفاده کنیم که مناسب رشد بوده و با فعالیت‌های روزمره مرتبط باشد؛ که این موضوع با یافته‌های پژوهش حاضر هماهنگ است. بنابراین پیشنهاد می‌شود:

۱- این پژوهش، جهت بررسی، انطباق برنامهٔ درسی قصد شده و اجراشده دورهٔ پیش از دبستان در مراکز وابسته به آموزش و پرورش صورت گرفته است. پیشنهاد می‌شود مطالعهٔ مشابه در مراکز پیش‌دبستانی وابسته به بهزیستی انجام گیرد.

۲- نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش نشان داد که در بعضی از فعالیت‌ها مثل گردش علمی، فن‌آوری نوین، آزمایش، کاستی‌هایی وجود دارد پیشنهاد می‌شود در مورد وضعیت امکانات و تجهیزات مراکز پیش‌دبستانی تحقیقی انجام گیرد.

۳- این پژوهش تنها به انطباق برنامهٔ درسی قصد شده و در حال اجرا در دورهٔ پیش از دبستان انجام‌گرفته، پیشنهاد می‌شود پژوهش به‌صورت بررسی میزان انطباق برنامهٔ درسی قصد شده، در حال اجرا و کسب‌شده در دورهٔ پیش از دبستان انجام شود.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

منابع:

- احمدی، غلامعلی (۱۳۷٦). *کاربرد فرایند حل مسئله در طراحی و تدوین برنامه‌های درسی علوم (با تأکید بر علوم دوره راهنمایی)*، پایان‌نامهٔ دکتری، دانشکدهٔ علوم تربیتی، دانشگاه تربیت‌معلم تهران.
- احمدی، غلامعلی (۱۳۸٦). *بررسی میزان هم‌خوانی و هماهنگی بین سه برنامهٔ درسی قصد شده، اجراشده و کسب‌شده در برنامه جدید آموزش علوم دوره ابتدایی*، فصل‌نامهٔ تعلیم و تربیت، وزارت آموزش و پرورش، شماره ۸٦، تهران.
- اخلاقی، مرتضی. (۱۳۸۵). *بررسی میزان هماهنگی و همخوانی برنامه‌ی درسی قصد شده و اجرا شدهٔ مطالعات اجتماعی سال اول دبیرستان‌های شهر تهران*. پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
- امام‌جمعه، محمدرضا (۱۳۷۷). *تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی سوم و چهارم ابتدایی*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، تهران.
- انجلا، اینینگ (۱۳۸٤). *مطالعات آموزش ابتدائی، برنامهٔ درسی پیش از دبستان*، ترجمه‌ی جواد سلیمان پور، احسن، تهران.
- پاکاریان، سارا (۱۳۷٦). *تحلیل برنامه دوره‌ی آمادگی و تأثیر آن در پیشرفت تحصیلی و رشد اجتماعی دانش آموزان دورهٔ ابتدائی شهر اصفهان*، پایان‌نامهٔ دکتری، دانشگاه تهران ، تهران.
- حامدی خواه، فضلعلی (۱۳۷۷). *بررسی میزان استفاده از روش های تدریس فعال (توسط معلمان علوم ابتدایی) و مقایسه نتایج عملکرد آنان در تدریس علوم ابتدایی*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی اراک.
- رحمان نتاج، زهرا (۱۳۸۸). *مقایسهٔ میزان انطباق برنامهٔ درسی دورهٔ پیش‌دبستانی در حال اجرا با اهداف مصوّب این دوره از دیدگاه مدیران و مربیان مراکز پیش‌دبستانی استان مازندران*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن.
- رهبری نژاد، یداله. (۱۳۷۷). *ارزشیابی محتوای کتاب درسی علوم تجربی آزمایشی پایه پنجم ابتدایی*، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، تهران.
- رهبری نژاد، یداله.(۱۳۷٦). *ارزشیابی برنامهٔ درسی علوم تجربی پایه چهارم ابتدایی*، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، تهران.
- زرین، ا (۱۳۸۰). *بررسی تحقیق اهداف و فعالیت‌های آموزشی کلاس‌های آمادگی شهر اصفهان از دیدگاه مدیران و مربیان این مراکز*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- سینیتا جونز، شومیکر (۱۳۸٤). *مدیریت و رهبری مراکز پیش‌دبستانی و دبستان*، ترجمهٔ نادر سلیمانی، مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی.
- شعبانی، زهرا. (۱۳۸۷). بررسی ارزشیابی برنامهٔ درسی تدوین‌شده، اجراشده و کسب‌شده قرآن در پایه پنجم ابتدایی. *مجله علوم انسانی دانشگاه امام حسین (ع)– تعلیم و تربیت اسلامی*. شماره ۷۷.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

- صداقت، سعید (۱۳۷۵). *ارزشیابی شیوه ارائه محتوای کتاب‌های علوم تجربی پایه اول ابتدایی با استفاده از روش ویلیام رومی*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت‌معلم، دانشکدهٔ علوم تربیتی، تهران.
- طالب‌زاده نوبریان، محسن (۱۳۸۵). *برنامه‌ریزی آموزش و پرورش کودکان پیش از دبستان*، جهاد دانشگاهی، تهران.
- فرشاد، مجید (۱۳۸٦). *ارزشیابی از برنامهٔ درسی دوره‌ی پیش از دبستان*، گزارش پژوهشی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران.
- فلاح، حمیدرضا (۱۳۷٦). *بررسی تأثیر دوره‌های پیش‌دبستانی بر رشد عملکرد ادراکی، حرکتی دانش آموزان اول دبستان منطقه ۲ اصفهان*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- فیروزی، آرزو (۱۳۸۹). *بررسی تفاوت برنامهٔ درسی قصد شده، اجراشده و کسب‌شده تعلیمات اجتماعی پایهٔ سوم راهنمایی ازنظر جامعه‌پذیری در مدارس دخترانه شهر تبریز*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد در رشتهٔ برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز
- کرامتی، محمدرضا (۱۳۸۵). رابطهٔ آموزش‌های پیش‌دبستانی دانش آموزان، *فصلنامهٔ دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد*، شماره نهم.
- کریمی، طلوع (۱۳۸۵). *بررسی برنامه‌های درسی دورهٔ پیش از دبستان مهدکودک‌های تحت نظر سازمان بهزیستی شهر تهران*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- کیانی، مهتاب (۱۳۸۸). *بررسی تطبیقی روش‌های یاددهی – یادگیری و شیوه‌های ارزشیابی از پیشرفت کودک بر اساس برنامه‌ریزی چندبعدی و روش واحد کار در آموزش پرورش پیش از دبستان*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
- کاظم‌پور، اسماعیل. (۱۳۸۳). *ارزشیابی برنامهٔ درسی اجراشده درس تعلیمات اجتماعی آموزش متوسطه شاخه نظری بر اساس مدل سه‌بعدی روبیتال از دیدگاه دبیران استان گیلان در سالت تحصیلی ۸۳-۸۲ و مقایسه آن با برنامهٔ درسی قصد شده*. پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی
- کامکار، م (۱۳۸۱). *تأثیر آموزش پیش‌دبستانی بر رشد اجتماعی، جسمی ـ حرکتی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی چهارمحال بختیاری*، شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری، شهرکرد.
- مفتخر، سیف‌الله. (۱۳۸۷). *بررسی تفاوت برنامهٔ درسی قصد شده و اجراشده شهروند مسئول در دوره آموزش متوسطه نظری از دیدگاه دبیران علوم اجتماعی استان آذربایجان شرقی*. پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- مفیدی، فرخنده (۱۳۷٦). *بررسی نگرش والدین، مربیان و دانشجویان در موارد ضرورت آموزش و پرورش پیش از دبستان*، فصل‌نامهٔ تعلیم و تربیت، شماره ٤، پژوهشکده تعلیم و تربیت، تهران.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]

- مولایی تاجکوه، مسعود (۱۳۸۲). *شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های پیش‌دبستانی از طریق بررسی تأثیر آموزش و پرورش پیش‌دبستانی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول تا سوم ابتدایی شهرستان ورامین*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت‌معلم، تهران.
- میدانی پور، کتایون (۱۳۸۰). *بررسی وضعیت موجود مراکز پیش‌دبستانی تحت پوشش سازمان بهزیستی استان تهران از دیدگاه کادر آموزشی و ارائه راهکارهای مناسب برای آن‌ها*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، تهران.
- نوروز زاده، رضا (۱۳۷۳). *بررسی تأثیر آموزش و پرورش پیش‌دبستانی بر پیشرفت ذهنی، تحصیلی و سازگاری عاطفی و اجتماعی کودکان دبستانی در شهرستان تربت‌حیدریه*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- کول، ونیتا (۱۳۸٤). *برنامهٔ آموزش و پرورش در دورهٔ پیش‌دبستان*، ترجمهٔ فرخنده مفیدی، سمت، تهران.
- یزدان دوست، رقیه (۱۳۸۵). *بررسی کیفیت مراکز پیش‌دبستانی برحسب محتوای آموزشی آنان در سطح شهر تهران*، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- *Early Childhood Curriculum and Assessment* (April 2004), Early Child Today; vol.18. Issue. 6, pp.12-13.
- Glaser, J. (2003), *Pre-school and Early Education: Issues and Problems. Childhood Education*, pp.13-18.
- Housden, T. and Kam, R. (2001), *Full-day Kindergarten; A Summary of "The Research Carmichael"*. San Juan Unified School District, pp 45-48.
- Kaufman, J (1997), *Evaluation Summary/Report of Preschool Program*. Wisconsin: Wisconsin University pp.25-29.
- Kuamoo, Michelle (2008), *An Evaluation of Quality in Early Education: the Role of Curriculum and Teacher–Child Outcomes*, PhD theses, Caplella University pp; 114.
- Martinez Sh (2006), *Summary of Research Full–day Kindergarten*, Research and Evaluation Kansas Department of Education, pp 105-109.
- Monica,J(2003),"*A study of textbooks as the potentially implemented curriculum"* Department of Mathematics Lulea niversity of technolngy. SE-971 87 Lulea, SWEDEN.
- Robitaille. D.F.et al. (1993). *Curriculum Framework For Mathematics and science Canada IEA.*
- Schmidt, M.H. et al (1997). *Many visions, many aims: across national investigation of curricular intentions in school Mathematics* (vol.1). Dordrech: Kluwer.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-30]

[DOI: 10.18869/acadpub.cstp.3.5.65]